

SZABÓ ANTAL

A Szlovákiai Református Keresztyén Egyház története - I. rész

Az első világháború után a győztesek által diktált trianoni békeszerződés területi változásai tették szükségessé, hogy a Magyarországi Református Egyház testéről leszakadt református gyülekezetek önálló egyetemes egyházat szervezzenek. Csehszlovákiában, Szlovákia és Kárpátalja területén 289 egyházközség - többsége addigi egyházmegyéjével együtt - került új országhatárok közé, kiszakadva a dunántúli, tiszántúli és tiszáninneri egyházkerület közösségéből. A szervezkedést sürgette az is, hogy Dr. Révész Kálmán püspök 1919 őszén Kassáról Miskolcra költözött.

1920. július 16-án Komáromban megalakult a dunántúli egyházkerület. Megszűntéig két püspöke volt: Balogh Elemér pozsonyi lelkipásztor 1921-1938, és Sörös Béla losonci lelkipásztor 1938-1939 között.

1920. december 21-én Kassán alakult meg a tiszáninneri egyházkerület, melynek első püspöke Pálóczi Czinke István rimaszombati lelkipásztor volt. Ő állította össze - a lévai törvényhozó zsinat határozata alapján - az első önálló felvidéki énekeskönyvet. Az állami hatóságok zaklatásai következtében Pálóczi Czinke püspök 1929-ben lemondott és Miskolcra távozott. Utána Péter Mihály, Idrányi Barna és Magda Sándor dr. töltötte be az egyházkerület püspöki tisztét. Végül a kárpátaljai egyházkerület is megalakult, mely 1923-ban választotta püspökké Bertók Béla munkácsi lelkipásztort, aki az 1938. évi visszacsatolásig mindvégig megmaradt tisztségében, 1938 májusától - Balogh Elemér halála után - már az Egyetemes Konvent elnökeként.

Három egyházkerület alkotta - akkori neve szerint - a Csehszlovákiai Református Egyetemes Egyházat. Ez 10 egyházmegyét tömörített, melyekben az 1930-as népszámlálás szerint 216.662 lélek élt.

Az Egyház az állammal való viszonyát is rendezni óhajtotta, ezért Pálóczi Czinke püspök törvényhozó zsinatot hívott össze Lévára, mely első ülészeit 1923. június 17-től június 25-ig tartotta. Ez megalkotta a VIII. számú törvénycikket, amely így kiegészítette az addigi Magyarországi Református Egyházalkotmányt, alkalmazva annak törvényeit az új helyzetbe került Csehszlovákiai Református Egyetemes Egyház életére. A jóváhagyásra benyújtott törvényt az államhatalom soha nem erősítette meg s bomlasztani akarta a református egyház egységét, különösen a szlovák egyházmegye megalakításának kérdésével. A reformátusok 90%-a magyar nemzetiségű volt, csak Kassától keletre volt néhány vegyes, magyar és szlovák nemzetiségű gyülekezet. E maroknyi szlovák nemzetiségű hívőnek lelki szükségleteiről a Magyar Református Egyház mindenkor gondoskodott, amit kitűnően bizonyít, hogy az első szlovák református énekeskönyv 1752-ben jelent meg Debrecenben. Az énekeskönyv második kiadása 1824-ben, a harmadik kiadás 1864-ben jelent meg Sárospatakon. Az énekeskönyv az Egyesült Államokban is több ízben megjelent, szolgálva az ottani és itteni szlovák reformátusok lelki szükségleteit. Utolsó kiadását a Szlovákiai Tiszáninneri Egyházkerület 1923-ban jelentette meg.

A Református Egyház Sörös Béla losonci lelkipásztort hívta meg, hogy tárgyaljon a kormánnyal és a pozsonyi Országos Hivatallal a megoldatlan kérdések rendezése: a törvények jóváhagyása, a hontalan lelkészek, lelkészözvegyek, a teológia kérdése ügyében. Sok ígéret hangzott el, de alig teljesült belőlük valami. Erre az állapotra világít rá nagyon jól egy sikertelen pozsonyi tárgyalás utáni beszélgetés Sörös Béla és Zoch evangélikus püspök között. Sörös elpanaszolta sok bajunkat, mire Zoch megbiztatta: „Amikor még Budapestre jártunk tárgyalni az egyházi ügyeket, akkor mi fogtuk a ti frakkotokat. Most a különbség az, hogy néktek kell fogni a mi frakkunkat”. Sörös válasza rövid és frappáns volt: „Igen, meg az, hogy mi nem rúgtunk hátra.”

A törvényes provizórium ellenére az Egyház lelki és anyagi élete fejlődött. Mozgalmak születtek, intézmények létesültek. Az ébredési mozgalmakat Nehézy Károly kisújfalusi lelkipásztor vezetésével hozták létre a „Kiskoszmályi Mozgalom” és a „Béthel egyesület” keretében végzett lelki- (konferenciák, bibliakörök) és szeretetmunkák (árvaházak). Erről a munkáról ad bővebb leírást *A Kiskoszmályi Árvaház Története* című 29 oldalas füzet. (Kiadta 1932-ben a Barsi Ref. Egyházmegye, nyomtatott Gondos Vilmos könyvkiadó nyomdai műintézetében, Párkányban.) A másik, már terjedelmesebb (64 oldalas) füzet szerzője Tóth Kálmán református árvaházi lelkipásztor. Címe: *Kősziklára Épített Ház - A Kiskoszmályi Mozgalom Ismertetése*. (Kiadja: Timótheus könyvesbolt Komárom, Jókai utca 12. szám. Felelős kiadó: Tóth Kálmán: Megjelent Pápa 1942. Főiskolai könyvnyomda.)

A református lelkiélet, szellemi és anyagi tennivalók és a közéletre való befolyás növelése volt a „Református Összefogás” mozgalom célkitűzése. Losoncon 1936-ban egy vasárnap délelőtti istentisztelet keretében, a két mozgalom vezetője: Nehézy Károly és Sörös Béla kézfogása pecsételte meg azt a kölcsönös ígéretet, hogy segítik egymást vállalt feladataik teljesítésében.

A lelkési utánpótlás biztosításának szükségessége egy magyar teológiai főiskola megszervezését sürgette. Az Egyház e feladat elvégzésével Sörös Béla losonci lelkipásztort bízta meg. 1925 szeptemberében megnyílt a losonci református teológiai szeminárium, mely mindvégig a felvidéki magyarság egyetlen főiskolája maradt. Az Egyház lehetőségei szerények voltak s így - a skót református egyház vezetőinek tanácsát követve - szerény keretek között kezdi a teológia 1939. január 25-ig tartó munkáját. A visszacsatolás után a lelkészképzés a felvidéki gyülekezetek részére is a régi Alma Materekben folytatódott. Nagy Zoltán nyugalmazott diósjenői lelkipásztor, volt losonci teológus, a Nógrád Megyei Múzeumok Igazgatósága által az 1986. évre meghirdetett honismereti pályázat I: díját nyerte el „*A Losonci Református Teológia története 1925-1939*” című tanulmányával. Ezért itt szükségtelen a Teológia történetének részletezése. Szükséges azonban rámutatnom arra, hogy Losoncon, közel száz évvel korábban is volt református főiskola és abban teológiai kar is. A nagy vagyonnal rendelkező losonci református egyházközség 1925-1939 között is, a legnagyobb mértékben vállalta a főiskola fenntartásával járó anyagi terheket. Református gyülekezet Losonc környékén 30 kilométer sugarú körben nincs. Magánossága miatt ezért nem tudott résztvenni abban a versengésben, mely Pápa és Komárom között kezdődött a tizenkilencedik század első évtizedében az egyházkerületi főiskola székhelyéért, mely - több megszakítással csak 1883. március 1-én ért véget, amikor az egyházkerület a főiskola Pápán maradását elhatározta (lásd: *A Dunántúli Ev. Ref. Egyházkerület Pápai Főiskolájának Története 1531-1895*. Írta: Kiss Ernő főgymn. igazgatótanár, Pápa 1896).

Kovács Benjámín, az első losonci református főiskola utolsó igazgatója, és Sörös Béla, a felvidéki losonci teológiai szeminárium mindvégig egyetlen igazgatója, a losonci református temetőben vannak eltemetve. (Meg kell még jegyeznünk, hogy Kovács Benjámín Amália nevű leánya Tildy Zoltán volt magyar köztársasági elnök nagyanyja volt.)

A másik fontos intézmény majdnem tíz évvel a teológia után nyílik. A Református Egyház kassai konventi ülésén 1935. május 23-án mondja ki, hogy Révkomáromban református tanítóképzőt létesít. Ennek az intézetnek nyilvánossági jogát hosszabb huzavona után ismerte el a csehszlovák kormányzat. A visszacsatolás után a tanítóképző addig maradt fenn, amíg a már felvett növendékei befejezték tanulmányaikat.

1938-ban, az I. bécsi döntés után - kevés gyülekezet kivételével - a Csehszlovákiai Református Egyház visszakerült az anyaországhoz. Csehszlovákia területén - 1939. március 16-tól a Szlovák Köztársaságban - visszamaradt magyar gyülekezetek: Pozsony, Nyitra, Zólyom és Horhi (ez utóbbi Hontvarsány leányegyháza) valamint keleten néhány szlovák

nyelvű egyházközség. Pozsony sem maradt lelkipásztor nélkül. Balogh Elemér püspök-lelkipásztor 1938 tavaszán bekövetkezett halála után még megválasztották Szabó Béla huszti lelkipásztort, aki a visszacsatolás előtt - szinte az utolsó pillanatban - még átköltözött Pozsonyba és így e fontos állomáshelyen ismét jó képességű, hűséges lelkipásztor végezte magyar és református szempontból oly nagyon szükséges szolgálatát. A visszacsatolt területen lévő egyházközségek - miután a három felvidéki egyházkerület közgyűlései 1939-ben kimondták megszűnésüket -visszatértek a régi egyházkerületek kebelébe.

Az Egyház története 1945-től 1986-ig

AZ EGYHÁZI ÉLET ÚJRAINDULÁSA

A felvidéki dunántúli egyházkerületi közgyűlés összehívása anyagi nehézségekbe ütközött. A kerület pénze egy pozsonyi bank folyószámláján volt elhelyezve s így ebből nem lehetett fedezni a közgyűlés költségeit. Sörös Béla püspök elpanaszolta ezt Dr. Szabó Lajos színobányai (Cinobana) lakosnak, akinek lakhelye, az ott lévő kisebb vasgyárával, a Szlovák Állam területén maradt. Dr. Szabónak azonban voltak üzleti érdekeltségei Budapesten is, így a Sörös által megjelölt összeget átutalta budapesti bankszámlájáról az egyházkerületnek. Az önmagát megszüntető egyházkerület közgyűlésének megtartása elől elhárult az anyagi akadály. Erről Sörös Béla beszámolt a barsi egyházmegye közgyűlésén (akkor Losonc a barsi egyházmegye kebelébe tartozott) 1939 tavaszán, rövidesen bekövetkező halála előtt. Dr. Szabó Lajos egyébként a losonci teológián tanuló szegény sorsú teológusokat is rendszeresen támogatta.

A második világháború után a csehszlovákiai magyarság és reformátusság ismét kisebbségi sorsba került. Sőt rövidesen kiderült, hogy a korábbiaknál is nehezebb sors vár rá: bekövetkeztek a hontalanság évei. Lelki és anyagi területen egyaránt szörnyű pusztítás történt. A legsúlyosabb csapás a Barsi Egyházmegyét érte. Területét a Garam osztja két részre. 1944. december 20-án a Garamnál három hónapra megállt a frontvonal. A folyó keleti partján a szovjet, nyugati partján a német hadsereg tartotta az állásokat. 1945 március végén megindult az általános támadás és másfél hónap alatt Európában véget ért a háború. f sorok íniája ezeket az eseményeket Léván élte át, ahol az állami gimnáziumban hitoktató lelkészként működött. Léva lelkipásztora, Czeglédy Pál esperes, ebben az időben a Csehszlovákiához került Református Egyház legtekintélyesebb egyénisége volt. A továbbiakban legnagyobb hátrányt jelentett számára, hogy nem tudott szlovákul.

A front elvonulása után a Garam nyugati oldaláról is, már áprilisban, megjelentek Léván az esperesi hivatalban a lelkipásztorok, és elbeszélésükből kirajzolódott a pusztulás képe. A visszavonuló német hadsereg öt templomot robbantott fel: Érsekkéty (Kvetná), Nyirágó (Nirovce), Garamvezekény (Vozokany n.Hr.), Zseliz (Zeliezovce) és Alsóvárád (Tekovsky Hrádok). Bombázás következtében elpusztult a templomunk Zólyomban (Zvolen) és Nagykálnán (Kalná n.Hr.). Harci cselekmények következtében elpusztult a templomtorony Újbarson (Novy Tekov), Felsőszecsén (Horná Sec) és Garamszentgyörgyön (Jur nad Hronom). Bombázás következtében teljesen elpusztult a parókia Érsekkétyen, mely így a legnagyobb hadikárt szenvedett egyházközségünk volt. Alig volt az egyházmegyében olyan egyházközség, amelyben a három hónapos állóharc cselekményei ne rongáltak volna meg az épületeket és sok templom berendezését is. Az Egyház többi részén is nagy hadikárok voltak, de máshol összesen nem pusztult el annyi templom, mint a barsi egyházmegyében. A károk helyreállítására még gondolni sem lehetett, de a romok eltakarítása hamarosan megindult. A lelki építés gyorsan megkezdődött. Léván már májusban összejött a lelkészi baráti kör, megtartották a szokásos havi lelkészi bibliakört (az utolsót 1944. december első szerdáján tartották) s elhatározták, hogy továbbra is minden hónap első szerdáján összeülnek Czeglédy Pál esperes, lévai lelkipásztor és Szabó S.

Zsigmond egyházmegyei lelkészegyesületi elnök, bajkai lelkipásztor vezetésével. Komáromban Tóth Kálmán árvaházi lelkész szervezte a belmissziói munkát, a kiskoszmályi mozgalom bevált útját folytatja. Rövidesen Tóth Kálmán, mint a komáromi egyházmegye missziói lelkésze, megszervezte a belmissziói munkát az egész Egyház területén, így mozgásba hozta a többi egyházmegyében is a lelki építő munkát.

Hamarosan azonban minden megváltozott: Ez a változás is legsúlyosabban a barsi egyházmegyét sújtotta és 1953-ig ásta alá annak a lelki életnek alapjait, melyet addig példaadónak lehetett tekinteni Egyházunkban. 1945. július hó második felében megjelent Léván Czeglédy Pál esperesnél Szirmai János érsekkétyi (akkor szlovákul Ket, 1947-től Kvetná) lelkipásztor és úgy mutatkozott be, mint a barsi egyházmegye megbízott esperese. Fontos történelmi dokumentum az a körlevél, amelyet itt, s az egyházmegye minden Lelkészi hivatalában személyesen adott át Szirmai János. A körlevél szövege minden kommentár nélkül is világosan megmutatja, milyen próbatételeknek lett kitéve Csehszlovákiában a Református Egyház és a magyar kisebbség.

A barsi ref. egyházmegye esperesi hivatala.
5/1945. sz. Körlevél

Kelt, 1945. júl.
16.

Nagytiszteletű Lelkész Úr!
Tekintetes Kántortanító Úr!
Érdemes Elöljáró Urak!

A csehszlovákiai Egyet. Ref. Egyház szervező bizottságának elnöksége 1945. május 24-i rendeletével engem bízott meg átmenetileg a barsi ref. egyházmegye adminisztrálásával.

Rendkívüli idők rendkívüli intézkedése ez.

Ha visszaforgatjuk az emlékezésnek szomorú lapjait, az után, amit átéltünk, csak azt mondhatjuk: Az Úr kegyelmessége az, hogy még nincsen végünk. (Sir. 3,22.)

Romok között járunk! Építenünk kell!

Egyházmegyéink, egész egyházmegyénk életbevágó érdekét látom abban, hogy ezen rendelkezést bizalommal fogadni ne vonakodjunk, adott helyzetünkben a körülményekhez alkalmazkodjunk és tegyünk félre mindent, ami gátat vetne a mi nemes, együttes, építő, mentő munkánknak egyházunkért és a Krisztus evangéliumáért. Ebben a szellemben vállalom és ajánlom fel szolgálataimat az egyházmegyének abban a reménységben, hogy mindnyájan megerősítjük kezeinket a jóra. (Noh. 2,18.)

A kegyelem Istene tegye áldottá munkánkat)

Az alábbiakban közlöm az Elnökség eddig megjelent körleveleit és szabályrendeleteit magyar fordításban és kérem nagytt. Lelkésztestvéreimet, hogy az egyes egyházközségeknek szóló körlevelet kizárólag küldönc útján késedelem nélkül kézbesíteni szíveskedjenek.

A CSEHSZLOVÁKIAI EGYET. REF. EGYHÁZ SZERVEZŐ BIZOTTSÁGÁNAK SZABÁLYRENDELETEI.

Kassa, 1945. május 24.

SZABÁLYRENDELET A REF. EGYHÁZKÖZSÉGNEK EGYHÁZMEGYÉNKBE VALÓ BEOSZTÁSÁRÓL.

Az egyet. ref. egyház egyházmegyéinek határai Szlovenszko felszabadult területén a jelenlegi nemzetiségi viszonylatok szerint és az egész egyet. ref. egyház javára eképpen rendeztetének:

2.§.

Alakíttatnak ezen egyházmegyék: 1. Uzsok-mezőlaborci-szlovák, 2. Uzsoki-magyar, 3. Bánóc-zempléni-szlovák, 4. Zempléni-magyar, 5. Tornai-szlovák, 6. Abaúji-magyar, 7. Gömöri-magyar, 8. Barsimagyar, 9. Komáromi-magyar.

3.§.

I. Az uzsok-mezőlaborci-szlovák egyházmegyéhez csatoltatnak ezen anyaegyházak a leány- és fiókegyházakkal: Bajany, Stretava, Palin, Vysnie Revistia, Lucky, Bl. Polanka, Pinkovce, Bazovce, Jenkovce, Michalovce, Humenné, Lastomir.

II. Az uzsokai magyar egyházmegyéhez csatoltatnak ezen anyaegyházak a leány- és fiókegyházakkal: Asvan, Batva, Besa, Cepel, Cicarovce, Cop, Izkovce, Velké Kapusany, Mokca-Krisov, Narad, Palás-Komárovce, Baloc, Malé Ratovce, Velké Slemence, Szrty, Salamunova, Vajany, Vajkovce, Drahnov, Malé Raskovce, Velké Raskovce, Oborin.

III. A bánóc-zempléni szlovák egyházmegyéhez ezen anyaegyházak csatoltatnak a leány- és fiókegyházakkal: Bánovce nad Ondavou, Malcice, Tusice, Miglesov, Secovce, Malé Ozorovce, Uhor. Zipov, Lastovce, Kolbás, Ujlak pri Trebisove, Kozuchov, Jastrabis, Legina, Michalany, Gercel, Hardiste, Velká Torona.

IV. A Zempléni magyar egyházmegyéhez csatoltatnak a leány- és fiókegyházak: Ladmovce, Zemplin, Malá Bara, Seleska, Cernochoy, Backa, Maly Gyres, Velky Gyres, Král. Chlumec, Maly Kevezd, Prebenik, Somotor, Vec. Strázne, Maly Tarkan.

V. A tornai szlovák egyházmegyéhez ezen anyaegyházak csatoltatnak a leány- és fiókegyházakkal: Svinica, Durkov, Bidovce, Barca, Vajkovce, Byster, Nadost, Cana, Kosice, Slanec, Skáros, Zdana, Bohdanovce, Presov-missziós egyház.

VI. Az abaúji magyar egyházmegyéhez csatoltatnak ezen anyaegyházak a leány- és fiókegyházakkal: Borka, Miglec, Cecejovce, Cestice pri Moldave nad B., Vysny Lác, Peder, Sena, Vendégi, Zadiel.

VII. A gömöri egyházmegye osztatlan marad, de csak addig, míg meg nem bizonyosodik, hogy ott is szükség lesz szlovák egyházmegye alakítására.

VIII. A barsi egyházmegye ugyanúgy.

IX. A komáromi egyházmegye ugyanúgy.

4.§.

Eltéréseket ezen megállapításoktól nyomós okokból a csehszlovákiai egyet. ref. egyház szervező bizottságának elnöksége eszközölhet.

5.§.

A szervező bizottság az egyházmegyék vezetésével olyan lelkészeket bíz meg, akik bírják az államnyelvet szóban és írásban.

6.§.

Az adminisztráció nyelve állami hivatalokkal és az egyet. ref. egyház szervező bizottságával - szlovák. Nem engedélyezhető, hogy esperesek és lelkészek ezen hivatalokkal kétnyelvűen levelezzenek.

7.§.

Ezen rendelet 1945. május 24-ével lép hatályba és végrehajtja csehszlovákiai egyet. ref. egyház szervező bizottságának elnöksége.

Szabályrendelet a parochus-lelkészek áthelyezéséről

1.§.

Szlovenszkó felszabadult területén van sok olyan ref. gyülekezet, amely szlovák jellegű, mégis ezekben az istentiszteletek magyar nyelven tartatnak. Ez okból az egyet. ref. egyház szervező bizottsága elhatározta, hogy a lelkészeket ezen gyülekezetekből áthelyezi olyan gyülekezetekbe, amelyek egészen magyar jellegűek és ezekbe a szlovák gyülekezetekbe olyan lelkészeket vagy segédlelkészeket rendel, akik a szlovák államnyelvet bírják.

2.§.

Segédlelkészek, akik Csehszlovákia területén maradtak és van csehszlovák állampolgárságuk és az egyet. ref. egyházban továbbra is működni akarnak, az E.R.E. szervező bizottságához kérvényt kell benyújtaniok, hogy a ref. egyház szolgálatában továbbra is meghagyassanak.

3.§.

Minden segédlelkész kérvényéhez ezen okmányokat tartozik csatolni: 1. CSR állampolgársági bizonyítványt, 2. Bizonyítványt pol. megbízhatóságáról, 3. Bizonyítványt esperesi hivataltól, hogy a segédlelkészi állás, melyben működik, be volt töltve 1926-ban, 4. Keresztlevelet és szül. bizonyítványt, 5. Orvosi bizonyítványt egészségi állapotáról, 6. Katonai igazolványt, 7. Nyilvántartási lapot 2 példányban, 8. Nyilvántartási lapot az E.R. Egyháztól 1 péld., 9. Gimn. érettségi bizonyítványt, 10. Bizonyítványt az első és második államvizsgáról a teol. fakultáson, 11. Bizonyítványt az első papi vizsgáról, 12. Segédlelkészi kinevezési okmányt, 13. Bizonyítványt a helyi s. lelkészi jövedelemről.

4.§.

Segédlelkész vagy lelkész, aki ezen rendelkezéssel ellenkezésbe jutna, azonnal fegyelmi úton az egyházi szolgálatból eltávolíttassék.

5.§.

Ezen rendelet 1945. május 24-ével lép hatályba és végrehajtja a csehszlovákiai E.R. Egyház szervező bizottságának elnöksége.

Szabályrendelet némely lelkészi állások megüresedettnek nyilvánításáról

1.§.

Minden ref. lelkészi állás, ahonnan a lelkész vagy önként távozott külföldre, vagy csehszlovák áll. hatóságok útján Csehszlovákia területéről kiutasított, megüresedettnek tekintendő. Az egyházközség más lelkészt választhat.

2.§.

Megüresedettnek tekintendő olyan lelkészi állás is, ahonnan a lelkész a volt Szlovák Köztársaság állami hatóságai útján kiutasított, vagy ahonnan a magyar kormány kiutasított szlovák lelkészt és a magyar ref. egyházi hatóság odakényszerített más lelkészt. (BI. Polanka)

3.§.

Lelkészek, akik akár önként, akár Csehszlovák állami hatóságok útján kiutasítottan elhagyták Csehszlovákia területét, mint lelkészek többé itt nem működhetnek.

4.§.

A csehszlovákiai E.R.E. elnöksége bármely lelkészt bármikor megfoszthat állásától, hogyha megállapítást nyer, hogy működése az egyházban ártalmára van nemcsak az egyház, de a CSR érdekének is.

5.§.

Ha valamely ref. lelkész sovén magyar politikája miatt lelkészi ténykedésétől felfüggesztetnék, és működése helyét elhagyni nem akarná, áll. hatóságok vétessenek igénybe, hogy e rendelkezésnek érvény szereztessek.

6.§.

Ezen szabályrendelet azonnal hatályba lép és végrehajtja az E.R.E. szervező bizottságának elnöksége.

Szabályrendelet az államnyelv elsajátításáról

1.§.

Minden ref. lelkésznek és segédlelkésznek, aki a csehszlovákiai egyet. ref. egyházban működni kíván, tudnia kell az államnyelvet szóban és írásban.

2.§.

A szlovák államnyelv elsajátítására idősebb lelkészeknek három évi, fiatalabb lelkészeknek és s. lelkészeknek két évi határidő adatik.

3.§.

Segédlelkészek, akik a második papi vizsgát letenni óhajtják, kötelesek ezt a vizsgát államnyelven letenni a szervező bizottság által választott komisszió előtt.

4.§.

Lelkészek és s.lelkészek, akik ennek a rendelkezésnek nem tennének eleget, a kiszabott határidő múltán, ameddig az államnyelvet el kellett volna sajátítaniok, az egyet. ref. egyház szolgálatából fegyelmi úton elbocsáthatók.

5.§.

Az E.R. Egyház szervező bizottsága négy tagú bizottságot alakít és pedig két lelkészi és két világi tisztviselőből, akiknek kötelessége lesz megvizsgálni, hogy a ref. lelkészek és s.lelkészek a megszabott határidőre elsajátították-e az államnyelvet.

6.§.

Ezen vizsgáló bizottságba a Szlovák Nemzeti Tanács megbízottai is két képviselőt kiküldhetnek.

7.§.

Ezen rendelkezés azonnal hatályba lép és végrehajtásáról a szervező bizottság elnöksége, illetve a püspöki hivatal gondoskodik.

Szabályrendelet adminisztrátorok megbízásáról Csehszlovákia területén levő ref. egyházmegyék vezetésére

1.§.

Az E. R. Egyház szervező bizottsága a jó egyházmegyei adminisztráció érdekében az egyházmegyék ideiglenes adminisztrálásával olyan lelkészeket bíz meg az egyes egyházmegyékből, akik az államnyelvet is bírják és CSR állampolgárok.

2.§.

I. Az uzsok-mezőlaborci szlovák egyházmegye adminisztrálásával megbízatik Rácz József, mostani esperes.

II. Az uzsoki magyar egyházmegye adminisztrálásával megbízatik Ujlaky Sándor, Bajany.

III. A bánóc-zempléni szlovák egyházmegye adminisztrálásával megbízatik Horovcák Pál, Uhor. Zipov.

IV. A zempléni magyar egyházmegye adminisztrálásával megbízatik Dobos Sándor, Ladmovce.

V. A tornai szlovák egyházmegye adminisztrálásával megbízatik Könyves István, Svinica.

VI. Az abaúji magyar egyházmegye adminisztrálásával megbízatik Simon József, Cestice.

VII. A gömöri magyar egyházmegye adminisztrálásával megbíztatik Lenkey Lajos, Rim. Sec.

VIII. A barsi egyházmegye adminisztrálásával megbíztatik Szirmai János, Ket.

IX. A komáromi magyar egyházmegye adminisztrálásával megbíztatik Szabó Béla, Bratislava.

3.§.

Ezen rendelkezés érvényét veszti, míhelyt az E. R. E. szervező bizottsága elnökségének módjában lesz elrendelni a szabályszerű választások megejtését az összes egyházmegyékben.

4.§.

Ezen szabályrendelet azonnal hatályba lép és végrehajtja az E. R. E. szervező bizottságának elnöksége.

Határozatok: A csehszlovákiai E. R. E. szervező bizottsága Koscicén, 1945. ápr. 19-i rendkívüli gyűlése jegyzőkönyvéből.

Adminisztrációs járulékok 1945-re

Az adminisztrációs járulék az 1945. évben minden ref. egyháztag után 5 Ks. A vegyes házasságban élő nők után is számítandó. Szegények csak 1 Ks-t fizetnek.

A csehszlovákiai lelkészek fogadalmának mintája

A fogadalom így hangzik: Én N. N. esküszöm az élő Istenre, hogy a Csehszlovák Köztársasághoz mindig hű leszek, kormányának engedelmeskedem. Esküszöm, hogy törvényeit és rendeleteit megtartom, hivatali kötelességeimet a törvények és rendeletek szerint, szorgalmasan, lelkiismeretesen és részrehajlás nélkül teljesítem, a hivatalos titkokat megőrzöm, el nem árulom, előljáróimnak engedelmeskedem és minden ténykedésemben a Csehszlovák Köztársaság javát és hivatásom érdekeit szolgálom. Isten engem úgy segítjen.

A be nem töltött lelkészi állások helyi lelkészi jövedelmének felosztásáról

A szervező bizottság a következőkben állapodik meg: A lelkészi javadalmi földek jövedelmének 50%-át a szervező bizottságnak kell átadni lelkészképzésre, a másik 50%-kal az egyházközség rendelkezik. Konvenció szedendő, úgyszintén a szolgálmányok értéke, a fa, s amit még a díjlevél tartalmaz és ebből az összegből téríttessenek meg az összes kiadások (adók) és az adminisztrációval kapcsolatos kiadások is.

Az adminisztrációval megbízott lelkészek díjazása a megüresedett lelkészi állásokon

1. Az egyházközség adminisztrálásáért 200 lelken alul 75 Ks, 200 lelken felüli egyházközségnél 100 Ks havonta.
2. Délelőtti istentiszteletért prédikációval 100 Ks, délutáni istentisztelet tartásáért prédikáció nélkül 50 Ks.
3. Szentvacsora kiszolgáltatásáért kisebb gyülekezetben 75 Ks, nagyobb gyülekezetben 100 Ks.
4. Szentvacsora kiszolgáltatásáért betegnek 20 Ks, ezt az összeget az egyház pénztára fizeti.

5. Konfirmandusok oktatásáért órabér 20 Ks, és útdíj vagy a konvenció egy része.
6. Ami a stólát illeti, a beszolgáló lelkészt megilleti: keresztelésért 40 Ks, esketésért 100 Ks, és temetésért is 100 Ks. Tekintetbe veendő a szegények.

Gyűjtés hadikárokat szenvedett egyházközségek javára

Az E. R. E. szervező bizottságának felhívására felkérem nagyt. lelkésztestvéreimet, hogy a hadikárokat szenvedett egyházközségek felsegítésére gyűjtést rendezni szíveskedjenek.

A gyűjtés 1945. szept. 30-ával lezárul.

A begyűlt pénz e címre küldendő: Dr. Stefan Könyves, ref. farár, pokladnik Gen. Ref. Cirkvi, Svinica, p. Bidovce.

Amint az adományok a központi pénztárba befolyanak, a szervező bizottság a károsodás arányában szétosztja azokat az e. községek közt.

Hadikárok bejelentése

Az E. R. E. elnökségének felhívására kérem nagyt. Lelkésztestvéreimet, hogy amennyiben egyházközségük ingatlanokban és ingóságokban háborús kárt szenvedett, erről legkésőbb 14 napon belül jelentést tenni szíveskedjenek.

1. Milyen a templom sérülése Ks,
2. A lelkészlaké Ks,
3. Lelkeszi gazdasági épületeké Ks,
4. Egyházi iskoláé Ks,
5. Kántortanítói lakásé Ks,
6. Egyéb egyházi épületeké Ks.

Ugyane felhívás értelmében jelentést kérek arról, vajon a lelkész és tanító a háború alatt kiköltöztek-e?

1. Mikor és hova költözött a lelkész?
2. Mikor és hova költözött a kántortanító?
3. Visszatért-e már a lelkész?
4. Visszatért-e már a kántortanító?
5. Elmenetele előtt miképpen gondoskodott az egyházközség ellátásáról és ki helyettesítette?
6. Milyen kára van a lelkésznek saját vagyonában?
7. Milyen kára van a kántortanítónak saját vagyonában? Mindkét jelentést e címre küldeni kérem: Dost, Ref. Senior. Uradu, Kat, okres Parkan.

A jelzett felhívás még ezt a megjegyzést tartalmazza: Csehszlovákia felszabadult területe ideiglenes kormányának eddigi döntése szerint a ref. egyházközségek adminisztrációja ezen egész területen a szervező bizottság kezén marad, amely a Szlovák Köztársaság idején is igazgatta az egyet. ref. egyházat és pedig a kormánnyal egyetértve.

Ezt vegyék tudomásul főképen azon egyházközségek és azoknak vezetősége, akiket a sors ismét Csehszlovákiához csatolt.

Végezetre szíves tudomásvétel végett közlöm, hogy az E. R. E. elnökségétől megbízást kérek arra nézve, hogy az ártatlanul letartóztatott ref. lelkészek és tanítók ügyében közbenjárhassak. Ilyen megbízást kapott Könyves István, tornai megb. esperes is.

Isten áldó kegyelmébe ajánlva egész egyházmegyénként vagyok szolgálatkész hívők:

Szirmai János s.k. ref. lelkész, megb. Esperes

Ezzel megkezdődött az Organičný výbor (Szervező bizottság) korszaka. Ezt a testületet, amely a Szlovák Köztársaság kormányával egyetértve működött és túlélte annak bukását, elismerte a felújított Csehszlovákia kormánzata is, mert azonos célkitűzésük is: a magyar kisebbség életének minden területén való elnyomása és mielőbbi megszüntetése.

Vissza kell még térni ahhoz a megjegyzéshez, hogy ez a korszak legsúlyosabban a barsi egyházmegyét sújtotta. Bár a megbízott esperesek kinevezése teljesen törvénytelen, ellenkezik a Református Egyház zsinat-presbiteri elveivel, a Szentírás tanításából kifejlődött egyházjoggal, s ezért Egyházunk közösségének túlnyomó többsége soha nem ismerte el törvényes hatóságnak, mégis, a többi egyházmegye elfogadta nagyobb ellenállás nélkül a megbízott esperesek működését, mert vagy a régi espereseket bízták meg, vagy olyanokat, akik várományosai is voltak az esperesi tisztségnek. Pedig nem mindegyik beszélte az államnyelvet s az is kiderült, a magyar nemzetiségűek nem is voltak csehszlovák állampolgárok, mert a magyarokat köztársasági elnöki dekrétum megfosztotta állampolgárságuktól. Aktív ellenállás csak a barsi egyházmegyében alakult ki. Czeglédy Pál esperes ebben az időben Egyházunk legtekintélyesebb tagja volt. Szirmai János idegenként jött Egyházunkba, és végig idegen is maradt. Mindezt a következő néhány év igazolta. Szirmai az első világháborúban római katolikus lelkész volt, szlovák nemzetiségű, akit Ján Silmanec-nek hívtak. A háború után áttért a református egyházba, felvette a Szirmai nevet és feleségül vett egy volt apácát, akit a harctéren ismert meg. Letette a református lelkészi vizsgákat és az érsekkétyi egyházközség lelkipásztorává választotta. Családjával - egy leány- és egy fiúgyermekük született - visszavonult életmódot folytatott s csak hivatalos kapcsolata volt az egyházi közösséggel, sőt a gyülekezet tagjaival is. Modora kedveskedő és alázatoskodó volt ilyenkor. Nyilvánvaló volt, hogy kényszerítő személyi körülmények vezették egyházunkba. Csehszlovákia felújítása után felvette a kapcsolatot a Szervező bizottsággal és felajánlotta szolgálatait, mint szlovák nemzetiségű lelkész. Az ellenállást vele szemben nem az határozta meg, hogy szlovák római katolikus emberből lett látszólag magyar reformátussá. Alkalmatlansága nyilvánvaló volt és az is, hogy kihasználja a számára kedvezően alakuló helyzetet. Jellemének hiányosságai, gonosz indulatai az 1953. év tavaszán bekövetkezett családi tragédiában kerültek nyilvánosságra. Addig azonban sok minden történt, és másképpen is alakult, ahogy azt Szirmai és a Szervező bizottság szerette volna.

Az iskolák államosításával elvesztették állásukat az egyházi tanítók, a magyar nemzetiségű tanítókat nem vették fel állami szolgálatba, mert ők is elvesztették csehszlovák állampolgárságukat. Nagy többségük kántori - a leányegyházközségekben preoráni - szolgálatot is végzett, így továbbra is egyházi szolgálatban maradt mint kántor, esetleg preorán (előkönyörgő). Fizetésük továbbra is az egyházi díjlevél szerinti járandóság volt, az állami fizetés-kiegészítés természetesen megszűnt. A magyar nemzetiségű lelkészek nem kaptak kongruát és csak a díjlevél szerinti helyi javadalomból kellett családjukat eltartani. Az elbocsátott tanítók helyzete anyagilag valamelyest 1946-ban javult, mert a

lakosságcsere-egyezmény alapján Csehszlovákia köteles volt egy úgynevezett „létminimum” illetményt nekik is folyósítani. A lelkészekre azonban ez nem vonatkozott.

A helyi állami hatóságok mind a magánszemélyektől, mind a szervezetektől - tehát lelképászoroktól és egyházközségektől is - bekérték a hadikárok kimutatását. Amikor sor került ezek kifizetésére, a magyar nemzetiségűek, így a lelképászorok és híveink nagy többsége, valamint a magyar jellegű egyházközségek nem kaphattak hadikármegtérítést.

1946. év elején tömegesen kaptak a magyar nemzetiségűek, így a református hívek és sok lelképászor, a mezőgazdasági vagyon konfiskálásáról való értesítést, majd később végzést is. Ez utóbbi már nem elégedett meg azzal, hogy magyar nemzetisége miatt kobozzák el vagyonát, hanem kimondta, hogy az illetőt a 104/45 sz. Szlovák Nemzeti Tanács rendeletének 1. §-a 1. bekezdésének c) pontja szerint a szlovák nép árulójának és ellenségének kell tekinteni. Több egyházközség is kapott vagyonelkobzási végzést, így például Léva és Losonc mezőgazdasági vagyonát azzal az indoklással konfiskálták, hogy „vedenie cirkvi zámerne sluzilo nepriatel'skému vedeniu vojny” (az egyház vezetősége célzatosan szolgálta a háború ellenséges vezetését). A felsorolt parcella számok között ott volt a templom, a lelkészlak és temető helyrajzi száma is, vagyis ezeket is, mint mezőgazdasági vagyont kobozták el. Később ezeket sikerült a konfiskáció alól mentesíteni, pl. Léva 1947-ben megbízta Dr. Szilárd Marcell pozsonyi ügyvédet, aki eljárta a Mezőgazdasági Megbízotti Hivatalban (Povereniectvo Polnohospodárstva), hogy igazítsák ki a konfiskáló végzés tévedését. Léva esete egyébként is rácsfol a végzés indoklására, mert 1944-ben Czeglédy Pál lévai esperes-lelkészt a magyar hatóságok rendőri felügyelet alá helyezték s ezt azzal indokolták, hogy „rendszeresen hallgatja az ellenséges rádióadók magyar adásait.”

A kiskoszmályi mozgalmat is utolérte a konfiskációs végzet. A kiskoszmályi árvaház, a komáromi Timotheus Árvaház épületeinek és kisújfalusi földbirtokának tulajdonosa a mozgalom által alapított Béthel egyesület. Mivel elnöki dekrétum rendelte el a magyar egyesületek vagyonának elkobzását és az egyesületek felosztását is, így a Béthel egyesülettel megszűnt a két árvaház is, mely éveken keresztül végzett szeretetmunka által betöltötte az egyház szociális és missziós feladatait is. Megszűnt az árvaház Beretkén (Gömör) és Munkácson is (Kárpátalja). Ez utóbbi sorsa összefüggött Kárpátaljának a Szovjetunióhoz való csatlakozásával.

Az anyagi létbizonytalanság sem tudta elcsüggeszteni az Egyházat. Elsőként a sokat próbált barsi egyházmegyében, majd a komáromi egyházmegyében indult meg a széleskörű belmissziói munka. A lelkek felrázására, ébresztésére, a hit-reménység-szeretet erősítésére nagy szüksége volt a híveknek és keresték is az alkalmakat. Léván és Komáromban a bibliakörök csak a frontvonalba kerülés idején szüneteltek. Mindkét helyen megindult az ifjúsági munka is. Léván megszűnt a hitoktatói állás - mint máshol is -, de Szabó Antal a helyén maradt, egyházilag az állás továbbra is létezett, csak a fizetés szűnt meg. A lelképászorok helyi javadalma továbbra is biztosítva volt, csak a kongrua szűnt meg. A lévai egyházközség biztosított Szabó Antalnak szerény javadalmat, majd csatlakozott az egyházmegye is, és ennek fejében igénybe vehették segítségét azok az idősebb lelkészek, akik nem beszélték a szlovák nyelvet, de a fiatalabbak is, mert csak kevéssé voltak járatosak az államnyelvben. Léván az ifjúsági munkát Szabó Antal végezte, Komáromban Tóth Kálmán árvaházi lelkész, aki az árvaházak megszűnése után a komáromi egyházmegye missziói lelkésze lett. Az általuk megindított munka hamarosan kiterjedt az egyházmegye területén, sőt a komáromi missziói munka általi ébredés kihatott az egész Egyetemes Egyházra.

A lévai ifjúsági bibliakör rendezte a vallásos műsoros esteket, majd felkereste a környékbeli gyülekezeteket is, ahol körzeti konferenciákat szerveztek. 1946 tavaszától ez a munka rendszeressé vált. Vasárnap reggel megérkezett Lévára valamelyik környékbeli

gyülekezetből körülbelül 10 hintókocsi és kivitte a lévai református ifjúságot például Hontfüzesgyarmatra, Garamlőkre, ahol délelőtt az istentiszteleti szolgálatot Szabó Antal végezte, közreműködött az ifjúsági énekkar, délután a templomban műsoros vallásos ünnepélyt tartottak. A hívek is meghívták őket otthonaikba, és az ifjúság csoportokra oszolva meglátogatta a családokat, ahol ebéddel is megvendégelték őket. Ez a széleskörű munka minden tekintetben élvezte Czeglédy Pál esperes, lévai lelkipásztor és a lévai gyülekezet támogatását.

A belmissziói munkát Komáromban hathatósan támogatta Galambos Zoltán komáromi lelkipásztor, aki a gyülekezeti bibliaköri munkát végezte. Az ifjúsági munkát végző Tóth Kálmán körül kialakult egy ifjabb lelkészekből álló csoport, mely 1947-től - különösen Nehézy Károly Magyarországra való kitelepítése után az ő irányítása végezte az egész Egyházra kiterjedő belmissziós evangélizációs munkát. Minden hónapban Komáromban, az ősi Kollégium nagytermében körzeti konferenciát rendeztek, amelyre a komáromi, pozsonyi és barsi egyházmegyéből tömegesen jöttek lelkipásztorok és egyháztagok, ifjak és öregek, de a távolabbi, keletre eső egyházmegyékből is sokan vettek részt ezeken a léleképítő, hitet erősítő összejöveteleken. Ez segítette a református összetartozás érzését is és erősítette a Református Egyházat mint intézményt is. Mivel ezek a munkák mind magyar nyelven folytak, erősítették a felvidéki magyarságot is.

1946-ban Magyarország és Csehszlovákia megkötötte a lakosságcsere-egyezményt. A Magyarországon élő szlovákok önként jelentkeztek a Csehszlovákiába való áttelepülésre, Szlovákiában pedig a hatóságok annyi magyart jelöltek ki a Magyarországra való kitelepítésre, ahány szlovák önként jelentkezett. Ezenkívül az egyezményben Magyarország kötelezte magát azon magyar nemzetiségű „háborús bűnösöket” is átvenni, akiket a népbíróság a törvény 3.§-a (nagy háborús bűnösök) és 5.§-a (kis háborús bűnösök) szerint elítél. A magyar nemzetiségű református lelkészek nagy többsége még 1946-ban megkapta az úgynevezett „fehér lap”-ot, hasonlóképpen az egyháztagok is. „Háborús bűnös lap”-ot pedig nemcsak azok kaptak, akiket a népbíróság valóban elítélt, hanem azok a nem kívánatos magyarok is, akik már nem fértek be a kijelölendő keretbe (a vártnál kevesebb szlovák jelentkezett Magyarországon áttelepülésre), továbbá mezőgazdasági vagyonnal rendelkező polgárok és földművesek is. Ezeket közigazgatási határozattal nyilvánították nagy háborús bűnösöknek a 3.§. szerint, mert a lakosságcsere-egyezmény szerint ezek vagyona a Csehszlovák állam tulajdonába ment át és csak 50 kg holmit vihettek magukkal Magyarországra. Ha ezek a tervek megvalósultak volna, alig maradt volna magyar református egyháztag és lelkipásztor Csehszlovákiában. Magyarország azonban csak azokat a „háborús bűnösöket” vette át, akiket a népbíróság valóban el is ítél s ezek száma nem több tízezer, hanem csak néhány száz volt. Így a csere 1948-ban való befejezése - jobban mondva megszüntetése, mert nem lett kicserélve az egész eredeti keret - után a lelkipásztorok és a hívek kétharmada továbbra is Csehszlovákiában maradt.

Közben azonban más is fenyegette a magyar reformátusság egységét, és folytatódott a megfélemlítés is a Szervező bizottság részéről. A magyarok, s így a magyar reformátusok egységét az 1946-ban megindított reszlovakizációs akcióval akarták megbontani. Sajnos, egyes vidékeken az ügyes propaganda és ígéretek azt a reményt ébresztették fel, hogy a reszlovakizáltak megkapják az állampolgárságot, megmaradnak földjeik stb. s így akadt olyan gyülekezet, ahol a református magyarok többsége reszlovakizált. Ezt az államhatóság azonnal kamatoztatni akarta azzal, hogy ilyen helyeken szorgalmazta a szlovák nyelvű református istentiszteletek tartását. Így például a verebélyi (Vráble) járási hivatal megtiltotta a tőhőli (Tehla) leányegyházköztségben a magyar, és elrendelte a szlovák nyelvű istentisztelet tartását. Léván Ján Kovác járási főnök szóbeli üzenettel idézte be Czeglédy Pál lelkipásztort és Csekey János gondnokot, és megjelenésük után közölte velük, hogy a magyar nyelvű istentiszteletek megtartása mellett szlovák nyelvű istentiszteletet is kell

tartani, legalább minden második vasárnap. A lévai elöljárók közölték, hogy az ügyet a presbitérium elé terjesztik, mivel a református egyházi törvények szerint az istentisztelet nyelvének megállapítása a presbitérium hatáskörébe tartozik. Sem Töhölön, sem Léván a presbitérium nem tartotta szükségesnek szlovák nyelvű istentiszteletek tartását (a presbitérium néhány reszlovakizált tagja sem). Az egyházközség vezetősége nem is értesítette a járási hivatali a határozatról, de a járás

sem tett e tárgyban semmi újabb intézkedést. Kassán, és valamivel később Pozsonyban, a magyar nyelvű istentisztelet mellett bevezették a szlovák nyelvű istentiszteletek tartását minden vasárnap. A keleti egyházmegyékben több vegyes nemzetiségű gyülekezetben a magyar nyelvű istentiszteleteket néhány év leforgása alatt teljesen megszüntették.

A reszlovakizáció és a lakosságcsere-egyezmény teljes sikerében bízva, a Szervező bizottság elnöksége: Ján Tomasula bánód (Bánovce nad Ondavou) lelkipásztor, Vojtech Ozorovsky világi elnök és Andrej Matasik lucskai (Lucky) lelkipásztor, a Szervező bizottság titkára, kidolgozta a „haditervet”, hogy az Egyházban való működésüknek legalább a törvényesség látszatát biztosítsák. Korábban nyilvánvaló volt, hogy az állami hatóság támogatásával ráerőszakolták szervezetüket az Egyházra. Tomasula megválasztotta magát Kassára, mivel ott megüresedett a lelkipásztori állás, azáltal, hogy a (trianoni) Magyarország területéről megválasztott lelkipásztort - mint minden lelkipásztort, akit a hat év alatt egy-egy gyülekezetbe a visszacsatolt területre az „anyaország” területéről választottak - kiutasították. Hogy legyen Kassának magyar lelkipásztora is, második lelkészi állás nem volt, megválasztotta Urbán Károlyt, aki közeli munkatársa volt Tóth Kálmánnak, a komáromi belmissziói evangélizációs mozgalom vezetőjének, s így akarta Tomasula elnyerni ennek a nagy tekintélynek örvendő mozgalomnak a támogatását is. Ezért a Szervező bizottság nem akadályozta, hogy az evangélizációs mozgalom egyre szélesebb területen fejtsse ki munkáját. Ebben nem az a meggyőződés vezette Tomasuláékat, hogy az Egyházban szükséges a lelki ébredés, egyéni megtérés és hitvalló élet, hanem egyházpolitikai érdekeik. Tóth Kálmánék nem az egyházpolitika alakulását tekintették az Egyház legfontosabb problémájának, hanem azt, hogy a világ eseményei megrendítették az emberek hitét is. Meggyőződésük - és ez adott erőt a fáradhatatlan munkához - hogy a lelki ébredés és egyéni megtérés által megújul, megerősödik a hit és ezáltal megújul az Egyház szervezetében is. Ilyen körülmények között a Szervező bizottság alkalmasnak találta az időt, hogy értesítse a megbízott espereseket, szervezzék meg, hogy a lelkipásztorok oly értelmű nyilatkozatot adjanak, mellyel elismerik a Szervező bizottságot törvényes egyházi főhatóságnak és egyben törvényesnek tekintik minden eddigi intézkedését is.

A lelkipásztorok ekkor igen fontos, életbevágó problémával foglalkoztak. 1945-ben az egyházi iskolák már nem nyíltak meg, de az iskolaév kezdetén a magyar tanítású állami iskolákban akadálytalanul végeztük a református vallástanítást. Így egy egész évet elvesztettek és iskolai vallástanításban sem részesültek. Ez a súlyos helyzet nem foglalkoztatta a Szervező bizottságot, magára hagyta a magyar gyülekezeteket. Inkább saját jövőjét akarta szilárdítani, biztosítani. Természetes volt, hogy a Szervező bizottság iránti bizalom még inkább megrendült. Nyílt ellenállás csak a barsi egyházmegyében alakult ki, ahol minden hónap első szerdáján összejövetelt tartottak a lelkipásztorok Léván, és bibliaóra tartása után megtárgyalták az egyházi élet kérdéseit, feladatait. Az összejövetelek szellemi atyja Czegléd Pál lévai lelkipásztor, a Szervező bizottság által félretolt esperes volt. Más egyházmegyékben vagy megadták az elismerő nyilatkozatot, vagy hallgatólagosan tudomásul vették a megbízott esperes bejelentését. Szirmai János a barsi egyházmegyében is összehívta a lelkészértekezletet. Tóth Imre garamlöki, Szaszák Bertalan pozbai és Szabó István újbarsi lelkipásztorok - Czegléd Pállal való megbeszélés után - az értekezlet előtti napokban felkeresték Érsekkétyen Szirmait, hogy rávegyék, ne követelje a lelkipásztoroktól a Szervező bizottság elismeréséről szóló nyilatkozatot. Ezt Szirmai nem

ígérte meg. Megbeszélésükről tájékoztatták Czegléd Pált, és megegyeztek abban, hogy a lelkészértekezleten ellenezni fogják a Szervező bizottság elismerését.

Közben megjelent a Kalvinske Hlasy (magyar nyelvű lap nem volt) című hivatalos lap következő száma, a hírhedt, rövid fenyegető cikkel: *Disciplina v Cirkvi (Fegyelem az Egyházban)*, mely fegyelmi eljárással fenyegette meg Czegléd Pált és a körülötte csoportosuló lelképásztorokat. A lelkészértekezlet előestéjén megérkezett Lévára Szabó Béla pozsonyi lelképásztor, a komáromi egyházmegye megbízott esperese: Éjszakába nyúló tárgyalása volt Czegléd Pállal, sőt még reggel is tárgyaltak. A lelkészértekezlet megnyitása és bevezetése után, amit Szirmai tartott, Czegléd Pál kért szót. Általános meglepetésre, nem azt javasolta, hogy ne adjunk elismerő nyilatkozatot, hanem kifejtette, hogy alapos megfontolás után, szükségesnek látja, hogy az Egyház egységének megőrzése érdekében, ismerjük el a Szervező bizottságot közös nyilatkozattal. Tóth Imre garamlöki lelképásztor, mint következő felszólaló, ellenezte a Szervező bizottság elismerését, mivel működése nélkülöz minden alapot s javasolta, hogy mint korábban, hallgatólagosan vegyük tudomásul működését. Szavazásra került sor. A Szervező bizottság elismerése ellen szavaztak: Szaszák Bertalan pozbai, Tóth Imre garamlöki, Szabó István újbari, Székely Dezső alsószecsei, Selmeczi Árpád vámosladányi, Vörös László alsóváradi lelképásztorok és Szabó Antal lévai hitoktató lelkész. A többi 20 jelenlévő lelkész mellette szavazott. Tóth Imre és Czegléd Pál között feszült viszony alakult ki, mely körülbelül csak fél év elteltével oldódott. Tóth Imre szerint Czegléd Pálnak joga volt megváltoztatni a véleményét, de kötelessége lett volna ezt Tóth Imre és társai tudomására adni és illetet volna indokolni is. Czegléd Pál csak annyit válaszolt, hogy Szabó Bélától szerzett információkból úgy ítélte meg a helyzetet, el nem ismerés esetén az Egyházban szakadás következett volna be. Erről az értekezlet előtt - időhiány miatt - már nem tudta Tóth Imrét és társait értesíteni.

Az elismerés után - amely a megbízott esperesek működésére is vonatkozott - olyan intézkedések történtek, amilyenektől addig tartózkodott a Szervező bizottság és a megbízott esperes is. Szirmai előadta, hogy az esperesi székhelyet át kellene helyezni jobban elérhető egyházközségbe, ezért kérte a lelképásztorok hozzájárulását(!), hogy Czegléd István nagysallói lelképásztor távolléte miatt (hadifogságba esett mint tábori lelkész, egyébként sem térhet vissza állomáshelyére mert „anyaországi”) átköltözhessen Nagysallóba, jogilag tovább is érsekkétyi lelképásztor maradna. Igaz, hogy még 1945 májusában Czegléd Pál esperes. Nagysallóba helyettes lelkészt helyezett Puskás István zólyomi missziói lelkész személyében. Zólyom nagy vasúti csomópont, amelyet gyakran bombáztak, a polgári lakosság nagy része, így Puskás családja is, elhagyta a várost, (a templomot lebombázták). A hatóságok már nem engedélyezték Zólyomba való visszatérését, azzal az indokkal, hogy a zólyomi református missziói egyházat az Osztrák-Magyar Monarchiában azért alapították, hogy a kormányzat magyarosító törekvéseit szolgálja. Szirmai előadta, hogy Puskást kinevezi Farnadra, mely üresedésben van azért, mivel Domián Aladár farnadi lelképásztor szintén „anyaországi” volt és az állami hatóságok kitoloncolták Magyarországra, és mivel Léván jogilag nincsen hitoktatói állás, ezért Szabó Antal csak segédlelkészi státusban szolgál. Mivel lévai, és nem esperesi segédlelkész, az egyházmegyének nincs módjában, hogy továbbra is hozzájáruljon a segédlelkész fizetéséhez. Ezt a kérdést már megtárgyalta a Szervező bizottsággal is, amely azt ajánlotta, hogy Szabó Antalt - ki beszéli az államnyelvet - helyezték át egy olyan keleti, Kassa környéki egyházközségbe, ahol szlovák nyelven is kell végezni szolgálatot. Szirmai azonban úgy gondolta, hogy kinevezi Szabó Antalt helyettes lelkésznek Érsekkétyre és a Szervező bizottságnak jelenti, hogy Szabó szolgálatára szükség van a barsi egyházmegyében. Szabó Antal ezt az elgondolást - többek között egzisztenciális okok miatt is - elfogadta. Szeptember 19-re Szirmai beidézte Szabó Antalt Érsekkétyre az esperesi hivatalba, ahová összehívta az egyházközség elöljáróit is. Átadta az október 1-től érvényes helyettes-lelkészi kinevezést - szlovák nyelven - és

megtörtént a megegyezés a költözkedésről, a helyi javadalomról, valamint arról, hogy a romokban lévő lelkészlak helyett az egyházközség bérel lakást.

Ugyanazon héten a megbízott esperesek szétküldték a lelkészi hivatalok címére azt a körlevelet, melyet a Szervező bizottság elnöksége juttatott el hozzájuk 2045/46 ikt. sz. alatt. A körlevél aláírója nem is a Szervező bizottság elnöksége, hanem Andrej Matasik, a Kalvinske Hlasy szerkesztője, lucskai református lelkész volt, aki már akkor egyben a Kassán székelő Szervező bizottság irodájának vezetője volt, mint egyetemes titkár.

A szlovák nyelvű körlevél magyar fordítása így hangzik:

Reszlovakizáló, szlovákul beszélő és magyar
lelkésztestvéreknek, valamint laikus dolgozóknak
a Szlovákiai Ref. Egyházban.

Drága Testvéreim a Krisztusban,

Már másfél éve élünk a megújított Csehszlovák Köztársaságban. Mi, szlovákok ennek természetesen örülünk és ezért hálát adunk Istennek. Ez az öröm azonban nem nyilvánul meg Nálatok, Magyaroknál. Nagyobb baj azonban, hogy kevés érdeklődést mutattok a mi drága református egyházunk iránt is. Tudom, hogy ennek sok komoly oka van, szükséges azonban valami módon kiegyeznetek a ténnyel, hogy a Csehszlovák Köztársaság itt van, hogy népi demokratikus szláv állam lesz, amely meg akarja oldani a magyar kérdést: 1) azoknak reszlovakizálásával, akiknek szlovák ősei vannak, 2) Magyarországgal történő lakosságcserével, államközi egyezmény alapján, 3) azon magyarok Magyarországra való kitelepítésével, akik vétkeztek a csehszlovák állam és a szlovák nemzet ellen, 4) a megbízhatatlanok esetleges belföldi széttelepítésével és 5) annak a lehetőségnek megadása, hogy elszlovákosodhasson azok következő nemzedéke, akik maguk még magyarok akarnak maradni, (nem lesz kisebbségi jog).

Azért minden magyar, aki Csehszlovákiában marad, tudomásul kell hogy vegye, a kormány-program szerint le kell mondania a magyar államiság érzéséről azzal a tudattal, hogy a következő nemzedékekben elvész a magyar nemzet számára és a szlovák nemzetet fogja erősíteni, s igyekeznie kell, hogy jó és hűséges polgára legyen Csehszlovákiának, amelyben igyekszik meglátni hazáját; mely minden polgárnak védelmezője akar lenni, és minden polgárnak azt akarja nyújtani, amit csak egy rendezett és haladó szláv állam a mai háború utáni viszonyok között polgárának megadhat.

Sokan azt remélték közületek, hogy a párizsi békekonferencia a vitás szlovák-magyar kérdéseket a magyar kormány javaslatai alapján fogja megoldani, nos e napokban meggyőződhattetek, hogy a legyőzött Magyarország kívánságai nem teljesülhetnek.

A mi számunkra azonban nem arról van szó, milyen lesz a szlovák-csehszlovák és magyar kérdés, valamint a magyar és szlovák nemzet közötti viszály megoldásának politikai következménye, ámbár az is, mint az érdekelt nemzetek hozzátartozóit, bennünket is érint. Ma kell, hogy a mi szeretett református egyházunkról legyen szó, amely isten akaratából itt van és itt is marad és amelynek ma is - úgy mint a múltban - az a feladata: bizonyosságot tenni az egyének és a gyülekezetek életével a Krisztusba vetett élő hit és a tiszta, semmivel nem hamisított keresztyén kegyesség erejéről, melynek szellemében Isten előtt egy nemzetnek sincs privilégiuma, mert „mindenki vétkezett, és hijával van az Isten dicsőségének”. Nem szabad soha elfelejtenünk, hogy Isten megmentette Egyházunkat nehéz körülmények között a múltban, hogy legyen az ő dicsőségének tanúja a jelenben.

Hogy mindezt elvégezhessek a mi megújított CsSZK-unkbán, kérnünk kell az Úrtól az ő Szentlelkének hatalmát és mindeneket ékesen és szép renddel kell végeznünk egyházunkban a szeretet lelkületével és egyértelemmel. Megértjük, hogy sok tény

fájdalommal és ellenszenvvel tölt el benneteket. Tudjuk, hogy nagyon nehéz a mai drágaság mellett élni kongrua, nyugdíj vagy rendszeres támogatás nélkül, különösen többgyermekes családoknak vagy szegényebb gyülekezetekben. Tudom, hogy fáj Nektek, mikor látjátok, milyen igazságtalanul sajátít ki az állam nem egy egyházi épületet, melyet lelkesedéssel és egyházunk iránti szeretettel építettek, vagy konfiskálja azt a vagyont, melyet atyáink fillérenként összeadott adományokból szereztek be szeretett egyházunknak. De higgyétek el, drága testvéreink a Krisztusban, ezek a szomorú tények nekünk szlovák kálvinistáknak is fájnak és az állami igazgatás legmagasabb helyein tiltakoztunk ezen fájdalmas igazságtalanságok ellen. Remény van arra, hogy a református egyház összes ügyét hamarosan rendezik kérelmeink értelmében és az összes helyrehozható sérelem, melyeket egyházunkon és tagjain elkövettek, hamarosan jóvátételt nyer. A lelkészek igazolása után, mely a legközelebbi napokban megtörténik, mindenkinek kiutalják a kongruát s nyugdíjasoknak és özvegyeknek a nyugdíjat, tekintet nélkül a nemzetiségükre.

A Szervező bizottság iránti viszonyotok nem teljes és nem ésszerű. Elítélitek, hogy alkotmányellenes valamint azt is, hogy beavatkozik az önkormányzatba. Atyámfiak, örüljétek, hogy vagyunk elegendően megbízható szlovákok, akikre az állam ma bizalommal rábízhatja egyházunk ideiglenes irányítását s akik ugyanolyan szeretettel ragaszkodunk egyházunkhoz, mint bárki közületek, akik az ideiglenes vezetés iránt tartózkodó álláspontot foglaltok el. Amint elmúlik a mai rendezetlen állapot - s hiszem, hogy ez hamarosan így lesz - megszervezzük egyházunkat a történelem folyamán bevált hagyományaink szerint, tekintetbe véve egyházunk mai helyzetét, és a CsSZK új alkotmánya és törvényei szerint, amiben érvényesülni fog egyházunk éberrel védelt önkormányzata, amelyről semmi körülmények között tartósan lemondani nem akarunk. A Szervező bizottság emellett egyáltalán nem avatkozik be a gyülekezetek jogkörébe, lényegtelen dolgokat kivéve. Az egyházmegyei adminisztrátorok, akik ma a Szervező bizottság befolyása által bírják az állam bizalmát is, igazgatják az egyházmegyéik ügyeit az 1904-7. évből érvényes alkotmányunk szerint. Az egyházi hatóság részéről egy gyülekezetet sem ér sérelem. És az egyház igazgatásával járó kiadásokat mindnyájunknak egyetértéssel és szeretettel fedezni kell. Vagy gondoljátok, hogy a különféle intervenciók út és az egész egyház közigazgatása lehetséges anyagi kiadások nélkül? Kívánatos és dicséretes lenne ugyan, hogy a Magyarországi Egyetemes Református Egyház olyan belátással lenne, hogy visszatérítse nekünk alapjainak és alapítványainak egy részét, amelyeket a CsSZK-ban élő gyülekezetek helyeztek el, de nem hiszem, hogy ez eszébe jutna, ha nem kap kezességet, hogy ezáltal megmenti egyházunk magyar jellegét.

Tudjátok jól, hogy nagy feladatok állnak előttünk. Ezek teljesítésére nem elegendő néhány lelképásztor és néhány lelkes laikus. Szaporítanunk kell folyóirataink számát, ki kell adnunk szükséges mennyiségben a hittankönyveket, összeállítani énekeskönyveket, megjelentetni új kiadásban a magyar gyülekezetekben használt énekeskönyvet, alaposabban neki kell látnunk ifjúságunknak a vasárnapi iskolákban és ifjúsági körökben való neveléséhez. Ki kell adnunk népünk számára naptárokat, meg kell jelentetnünk sok alkalmas tudományos dolgozónk tudományos munkájának eredményeit, tevékenyebbé kell tennünk belmissziói és evangélizációs munkánkat stb. stb., s ebben tudnunk kell, hogy egyházunk szlovákokból, reszlovakizáló magyarokból és olyan magyarokból tevődik össze, akik azt akarják, hogy gyermekeikből már szlovákok nőjenek fel, de ők maguk öntudatos és hűséges fiai és leányai akarnak maradni magyar nemzetüknek.

A felsorolt tények alapján és az elsőrendű feladatok tudatában, melyek előttünk állnak, hozzátok fordulok testvéri kálvinista bizalommal, drága atyámfiak a Krisztusban, mint a hivatalos egyházi sajtószervünk, a Kalvinske hlasy folyóiratunk felelős szerkesztője, hogy testvéri segítséget nyújtsatok színvonalának javításához, hogy igazi, a kálvinizmust képviselő folyóiratot alakítsunk ki, harcias és félelemnélküli folyóiratot, mely nem árulná el

a mi kálvinista irányvonalunkat semmilyen körülmények között. Hívlak Benneteket szoros és testvéri együttműködésre folyóiratunk köré, melynek feladata, hogy kifejezze hitünk tartalmát, vágyainkat és terveinket és beszámolni egyházunk életének módjáról és folyásáról, s amely most egyedül képviseli a szlovákiai református Egyházat a más hiten lévő polgártársaink előtt, valamint a külföldi hittestvéreink előtt. Bizonyára tudjátok, hogy a Szervező bizottság mint a Kalvinská Hlasy kiadója kérte a SzNT belügyi megbízotti hivatalát, hogy a folyóirat a szlovákon kívül megjeleníthesse a legfontosabb cikkeket és hivatalos értesítéseket magyarul is, de a Megbízotti Hivatal azt nem engedte meg nekünk. Hogy ne legyünk kénytelenek addig sem hallgatni, kértük legalább az egynyelvű folyóirat kiadásának engedélyezését, amint ezt ismeritek is. Sajnos, amint tudom, sokan közületek egyáltalán nem olvassák és azok sem, akik jól tudnak szlovákul, nem igyekeznek megismertetni tartalmával azon testvéreiket, akik csak magyarul tudnak. Biztosítlak Titeket, hogy amint arra eljön az alkalmas idő, igyekezni fogunk, hogy az egyház hivatalos sajtószerve legalább az átmeneti 10-15 évre két nyelven jelenhessen meg. Ez természetesen az állami hivataloktól függ, de remélem, hogy a reszlovakizáció érdekében erre lesz lehetőség, hogy a nyomtatott szlovák szót megérthessék és így szlovákul is megtanulhassanak azok, akik szlovákul nem tudnak.

Tudom, hogy közületek sokan tudnak szépen, sőt kitűnően szlovákul. Másokról tudom, ha nem is ismerik nyelvünket, de Istentől kaptak tudományos és irodalmi lehetőséget. Soknak van köztetek szerkesztői és tudósítói tapasztalata. Van sok szép prédikációtok, értekezésetek, tanulmányotok és cikketek. A gyülekezetekben szép ünnepélyeket, missziós napokat, lelkipozítói konferenciákat, baráti köröket stb. rendeztek. Kapcsolódjatok be a munkába folyóiratunknál és küldjétek mindenről híreket és cikkeket. Különösen kérlek Titeket, akik jól tudtok szlovákul, de Titeket is, akik nem, de van reményetek, hogy Csehszlovákiában maradtok, nyújtsátok kezeteiket az együttműködésre folyóiratunk körül. Ne hallgassatok a felelőtlen lebeszélésre azok részéről, akik tudván, hogy biztosan ki lesznek utasítva a CsSzK-ból, igyekeznek közöttünk, akik itt maradunk, elhinteni a bizalmatlanságot és viszályt. Mi, akik Isten akaratából építeni fogjuk egyházunkat a CsSzK-ban, mindnyájan felelősek vagyunk isten előtt a jó együttműködésért problémáink megoldásában. Legyen a Kalvinske hlasy az a fórum, amelyen találkozunk testvéri egyetértésben, mindnyájan, nemzetiségre való tekintet nélkül, akik egyházunkban végzett munkánk által is meg akarjuk erősíteni a demokráciát megújított Csehszlovák Köztársaságunkban. Segítsetek emelni a Kalvinske hlasy színvonalát. Írjátok szlovákul, s aki nem tud szlovákul, írjon magyarul. Én azt lefordítatom és ígérem, hogy minden színvonalas közleményt, melynek egyházépítő szándéka lesz, megjelentetek. Közreadom a legközelebbi számok iránytadó tartalmát:

Szeptember: Iskolaév kezdete, család, társadalom, Isten népe.

Október: Újbor, reformáció, az egyház missziói munkája.

November: Keresztyén Ökumenizmus.

December: Karácsony, évvége, kilátások a jövőre.

Az 1947. évben szeretnénk, hogy Kalvinske hlasy mint hetilap jelenjen meg, esetleg már a fontos cikkek és hivatalos közlemények magyar fordításával is. Természetes, hogy a megadott irányadó témákat ki kell egészíteni az egyházi élet aktualitásaival és a közélet eseményeinek kommentárjaival, valamint személyesen megállapított és feldolgozott témákkal.

Hiszem, hogy mindnyájatoknak fontos az időszakos problémák helyes és békés rendezése valamint egyházunk elvi irányítása, hiszem, hogy hálásak vagytok a szlovákoknak azért, hogy magukra vették a felelősséget Egyházunk vezetéséért ebben a nehéz, átmeneti időszakban, de hiszem azt is, hogy ma, amikor már legalább nagyjából tudjátok, közületek ki marad a CsSzK-ban, mindnyájan hozzájárultok

együttműködéssel egyházunk hivatalos sajtószervének szép kialakításában, hogy a folyóirat hathatósan segítsen minket problémáink megoldásában és feladataink teljesítésében.

Mindenkit közületek, akik az Úr iránti és a csehszlovákiai drága református Egyházunk iránti szeretettel hozzájárultok a velünk, szlovákokkal való együttműködéshez, elsősorban az egyházi irodalmi alkotás mezején és újságírói tevékenységben, a legőszintébb atyafiságos szívéllyességgel üdvözöllek és kérem a jóságos Istent, hogy a mi közös erőfeszítésünket, amit egy szép egyház érdekében teszünk, az Ő áldásával koronázza meg.

Mindnyájatokat testvériesen üdvözöllek és mindnyájatoknak kívánok minden jót.

A Ti munkatársatok és az Úr Jézus Krisztusban atyátokfia

Andrej Matasik, ref. lelkipásztor,
a Kalvinske hlasy szerkesztője

Lucky, okr. Michalovce (magyarul: Lucska, nagymihályi járás).

Aki nem élte át és nem ismeri az akkori helyzetet, ennek a körlevélnek belső ellentmondásai nagyon is nyilvánvalóvá teszik azt, hogy itt a báránybőrbe bújt farkas szólalt meg a Református Egyházon belül.